

OM BEGRIPELSEN AV MENNESKELIG MOTIVASJON
En kommentar til Henrik Poulsens artikkel om motiver og motivasjon
i sidste nummer af Psyke & Logos

Lars Hem

1 Innledning

Innledningsvis vil jeg si litt om karakteren av Poulsens artikkel og av de etterfølgende bemerkninger.

Dernest vil jeg oppsummere gangen i hans fremstilling ved å vise hvordan den er en fremadskridende argumentasjon til klarleggelse av et saksforhold. Resultatet av denne klarleggelse er de sondringer som drages underveis og den teoriskitse som i det siste avsnitt fremkastes til forklaring av disse sondringer.

Mine kommentarer samler seg om to metodisk pregede problemstillinger. Den ene handler om karakteren og rekkevidden av de synspunkter på motivasjon som den analytiske språkfilosofi presenterer.

Den annen handler om hvordan denne avklaring av begreper om almenpsykologiske forhold er brukbar i de sammenhenger hvor motivasjonsbegrepene er arbeidsredskaper, nemlig i psykoterapi. Jeg vil diskutere forholdet mellom den akademiske psykologis sondringer og den praktiske psykologis termer når man snakker om motivasjon og emosjoner.

2 Gangen i Poulsens argumentasjon

Artiklen har i noen grad preg av å være en oversikt. Dens tema er psykologiens termer og begreper om motivasjon og motiver.

I den innledende oversikt over psykologiens motivasjonsbegreper godtgjør Poulsen at der ikke finnes noen alment akseptert terminologi eller begrepsbruk til å snakke om motivasjon i. Dette er en problematisk situasjon, fordi enhver almenpsykologisk teori, enten den kaller seg kognitionspsykologisk eller personlighetspsykologisk inneholder motivasjonsbegreper og/eller har noen innebyggede forestillinger om den menneskelige motivasjons karakter. En av forutsetningene for en eventuell fremtidig almenpsy-

kologisk teori er således en enhetlig motivasjonspsykologi. Artikkelenes utgangspunkt er at vi ikke har enighet om hvilke termer disse problemer skal diskuteres i.

Jeg oppfatter Poulsens bestrebelse på å utvikle klare termer til å beskrive motivasjon og tilknyttede emner som et av artiklens formål. Et av formålene er således av taxonomisk art, bl.a. uttrykk ved de ordforklaringer som gis i appendix. Disse ordforklaringer kan oppfattes som et forslag til en sammenhengende og presis terminologi til å diskutere disse spørsmål i. Nå kan et system av ordforklaringer utvikles ut fra mange forskjellige hensyn. Jeg oppfatter dette appendix primært som en håndrekning til leseren for å fastholde betydningen av de sondringer som foretas og de definisjoner som gis. Derigjennom formidles også en del av artiklens mer substansielle pointer. Jeg tror imidlertid at termene må presenteres på en mer systematisk måte (noe som er vanskelig, siden vi ikke har noen teori å begrunne systematikken i) og gjøres språklig enklere, dersom de skal ha en sjanse til å fungere som et felles språk på området.

Artiklens annet hovedformål er av mer innholdsmessig art. Dette resulterer i en skitse til en teori om motivasjonens fylogenetiske utvikling. Grunnlaget for denne skitse gis i noen almene metodeoverveielser under overskriften "Utviklingshistorie og fænomenbeskrivelse". Poulsen tilslutter seg her den kritiske psykologis synspunkt om at utviklingshistoriske redegjørelser er et nødvendig ledd i klarleggelse av psykologiske forhold, idet vi ellers lett vil ta feil av almen menneskelige, samfunnshistoriske eller individualhistoriske egenskaper. Og han fortsetter: "Men da man ikke kan studere tilblivelsen av noget, som man ikke har begreb om, hvad er, må bestemmelsen af naturen af en psykisk funktion, kapacitet eller disposition derfor forme sig som en proces, i hvilken deskriptive faser veksler med eksplanatoriske. I processens deskriptive faser produceres tentative beskrivelser av funktionens, kapacitetens eller dispositionens natur, og i de eksplanatoriske faser søges viden om hvordan en funktion, kapacitet eller disposition med den skitserede natur er blevet til." En slik tentativ beskrivelse kan så baseres på analyser av hvordan vi i vanlig språkbruk beskriver og snakker om det emne vi er interessert i, her motivasjon og emosjoner.

Slike analyser - og deres begrunnelse - er utviklet innen britisk analytisk filosofi, men denne filosofis resultater er ikke alment kjent og brukt blandt de psykologer som er opptatt av motivasjon.

Hovedparten av artikkelen er så et forsøk på å utdrage og diskutere de viktigste resultater som denne filosofi har frembrakt i sine analyser av dagligspråkets motivasjonstermer. Denne diskusjon har den før nevnte ordliste som ett av sine resultater.

Hovedresultatet av diskusjonen er imidlertid noen sondringer mellom forskjellige arter av motivasjon. Disse forskjellige arter av motivasjon settes forsøksvis inn i en fylogenetisk sammenheng, som en teori om motivasjonens fylogeneese. Den utviklingshistoriske plassering er dels begrunnet be-

grepslig, dels med enkelte biologiske og fysiologiske kjennsgjerninger og argumenter. På meg virker resultatet plausibelt.

Som jeg oppfatter Poulsens fylogenetiske teoriskitse om motivasjon, så ser han en utviklingslinje fra en driftstyret motivasjon, d.e. en motivasjon styret av organismens kroppslige (biokjemiske) tilstand, over en incentivstyret motivasjon og til en motivasjon som er dannet gjennom personhistorien via tilegnelsen av emners subjektive betydning.

Den fylogenetisk eldste motivasjonsform er den, hvor individet motive-res av en drift til å skaffe seg bestemte og for dets overlevelse nødvendige emner fra omverdenen. Motivasjonen tar sitt utgangspunkt i sult, tørst og seksualitet; og dertil tilknyttede nøglestimuli. Ovenpå denne driftstyrede motivasjon utvikledes en motivasjon basert på selvstendige incentiver. Dette vil si at organismen er i stand til å bli motivert av ting i omverdenen uavhengig av sin kroppslige (driftsmessige) tilstand. Poulsen mener at utviklingen av organismens evne til en driftsuavhengig incentivmotivasjon har sin grunn i den overlevelsesfordel som derved oppnås ved organismens forøkte evne til å unngå fare.

Det neste skritt i motivasjonens fylogene-se er differensieringen av incentivmotivasjonen i en son-dring mellom tingenes valens og deres subjektive betydning. "Men mennesker - og kun mennesker - kan tillige være moti-vert af incentiver, der ikke kun har valenser, men som også har subjektive betydninger - og som har de valenser de har netop fordi de har de subjek-tive betydninger de har. (...)

Men mennesker møder også emner, der ikke blot virker frastødende el-ler tiltrekkende på dem, men hvis negative eller positive valenser, der fin-des grunde til i de subjektive betydninger som de pågældende emner har for dem - grunde, som de kender, som de tror at kende, eller som de med eller uden hjælp kan komme til at kenne." (Op.cit. s.37-38.) Det er dette siste utviklingsskritt som er grunnlaget for den særlige menneskelige moti-vasjon. *Kun* mennesket kan tilskrive omgivelsene subjektiv betydning, iføl-ge Poulsen. Dette høres rimelig ut, men er ikke helt uproblematisk.

Det er definitioner av begrepet "subjektiv betydning" hvor utsagnet vil motsies av f.eks. siklingen til Pavlovs hunder. Andre fortolkninger av "sub-jektiv betydning" vil lett gjøre utsagnet tautologisk. Hvis det f.eks. inngår karakteristikken "menneskelig" e.l. i definisjonen av "subjektiv" og/eller "betydning" - og det er en nærliggende mulighet i de fleste sammenhenger hvor en definisjon er nodig - så er utsagnet om at kun mennesker kan til-skrive omverdenen subjektiv betydning tautologt.

Men dette begrepslige filigransarbeid kan vente til en regnværsdag. Poul-sens pointe, som jeg oppfatter ham, er klar nok, og det er en viktig pointe. Evnen til å kunne bli motivert av tingenes subjektive betydning er sentral for forståelsen av menneskers motivasjon. Den innebærer at et menneskes motivasjon kun er begripelig som produkt av en konkret personspe-sifik historie. Dersom mennesker først og fremst motiveres av tingenes subjektive

betydning, følger det av dette at en almen teori om menneskelig motivasjon *prinsipielt* ikke kan brukes til å forklare hvordan konkrete mennesker oppfører seg.

Dette oppfatter jeg som et korrekt standpunkt, noe som vil bli utdypet i forbindelse med det jeg har å si om motivasjonspsykologiens sammenheng med erfaringene fra psykoterapi.

3 Rekkevidden av den analyttiske filosofis resultater

Poulsen bruker den engelske språkfilosofis analyser som i en forstand sitt empiriske materiale. Eller mer presist, han bruker denne filosofis analyser av dagligspråket som om det var analyser av et empirisk materiale om motivasjon og emosjoner. Hvilken status denne empiri har, og rekkevidden av argumenter basert på den, skal tas opp i dette avsnitt.

Bruken av dagligspråket som kilde til innsikt er ikke ganske ukjent innen psykologien. Særlig innenfor deler av sosialpsykologien har man vært opptatt av språkbruk som en kilde til innsikter om det det tales om, ofte inspirert av Fritz Heiders synspunkter. Men det er riktig som Poulsen skriver, at den britiske analyttiske filosofis resultater stort sett har vært oversatt av psykologer, også av de som har fulgt i Heiders fotspor. I Norge har det i de seneste år utviklet seg en språkanalyttisk skole som kaller seg apriorisk psykologi, men mitt (noe overfladiske) inntrykk er at de britiske språkfilosofiske synspunkter ikke har influert deres arbeider synderlig.

Som ledd i sin begrunnelse for bruken av de språkfilosofiske resultater referer Poulsen Austins begrunnelse for å ta dagligspråket opp til analyse. De sondringer og sammenhenger mellom ordene som språket i bruk fremviser, er sondringer og sammenhenger som gjennom generasjoner har vist seg å være finere og mer dyptgående enn de man som enkeltindivid kan uttenke i sin lenestol. De har vist seg som robuste og hensiktsmessige gjenspeilinger av de realiteter det snakkes om. Analysene av språket bør imidlertid ikke begrense seg til de språklige sammenhenger, ifølge Austin. Man må også se på de realiteter ordene taler om. "Vi benytter en skærpet oppmerksomhet over for ordene til at skærpe vor iakttagelse av fænomenerne - uden dog at gøre denne iakttagelsesmåde endegyldig." (Austin 1968, s.25, her etter op.cit. s.9.)

Språket har trukket de distinksjoner som har vært nødvendige, slik saksforholdene har vært oppfattet av de som har brukt språket. Det er derfor mulig å analysere språkbruken med henblikk på å finne ut hvilke forestillinger om saksforholdene som åpent eller skjult er uttrykket i hvordan vi bruker språket. Metoden er å finne gode instruktive eksempler, eksempler som belyser det problem man er opptatt av. Eksemplene er gode når de demonstrerer - gjennom appell til den felles følelse av hva som er korrekt språkbruk - holdbarheten av de synspunkter som fremføres.

Poulsen tilslutter seg denne metode, i hvert fall så langt at han i sin argumentasjon stoler på den felles følelse for hvordan de språklige distinksjoner skal oppfattes. Og han føyer til for egen del: "En psykologisk teori, der opererer med et motivbegrep uden (klarlagte) relationer til dagligsprogets, er en teori uden (klar) relevans for den slags fænomener som folk i alminnelighed anser for motiver og motivert adferd. Allerede derfor må analyser af dagligsprogets motivbegrep inddrages i et forsøk på eksplikation af psykologiens. Hertil kommer, at vi efter min mening dermed vil kunne tage et langt skritt på vejen mot en holdbar teoretisk begripelse af relationerne mellom motiver, emotioner og behov. I det følgende vil det vise seg om jeg har haft et tilfredsstillende grundlag for denne oppfattelse - *the proof of the pudding is in eating it*," (Op.cit. s.9.)

Jeg er ikke helt sikker på om Poulsen og jeg vil kunne enes om hva "eating it" betyr i denne sammenheng, eller hva som er "the pudding" når vi diskuterer menneskers motiver. Men jeg er enig med ham i at han har gitt et godt argument for fruktbarheten av de sprogfilosofiske analyser når han i sitt siste avsnitt bruker resultatene til å underbygge en teoriskitse for motivasjonens fylogenetiske utvikling. Et videre arbeide med problemene på skitsens grunnlag, vil imidlertid før eller senere måtte ta standpunkt til hvor langt skitsens empiriske begrunnelse rekker.

En ting er at det er nedfeldt fruktbare sondringer og megen visdom i dagligspråket, noe litt annet å vurdere rekkevidden og gyldigheten av de analyser som frembringes på dette grunnlag og holdbarheten av teori bygget på disse analyser.

Det er for det første klar at de språklige analyser, den litt pertentlige kombinasjon av logikk og språkfølelse, forteller oss noe om hvordan språket fungerer som et kollektivt erkjennelsesredskap. Avhengig av hvilke forestillinger man har om sentrale kunskapsteoretiske problemer, kan språk-analysene lære oss meget om hvordan den bestemte kultur vi tilhører har formet vår oppfattelse av oss selv og vår omverden. Så også når det gjelder vår oppfattelse av motivasjon og emosjoner.

Det er ikke vanskelig å være enig med Poulsen i at denne type innsikt er relevant for en undersøkelse av menneskers motivasjon. Men det er uklart for meg hvor langt han mener gyldighet av et argument på dette grunnlag rekker: "Vore alminnelige emotionsbegreber representerer kontigente sammenhænge som vi har hatt brug for at sette på begreb. Men at disse "lov-mæssige" sammenhænge er satt på begreb, gjør dem ikke dermed immune mot empirisk efterprøvning, og der er derudover både plass til og behov for empiriske studier af hvordan disse lovmæssige sammenhænge er blevet etablert og har udviklet seg i løpet av fylogenese, samfundshistorie og ontogenesen." (Op.cit. s.25.)

En nærliggende tolkning er her at "vore alminnelige emotionsbegreber" og de sammenhenger mellom dem som tydeliggjøres av analysen av hvordan de er utformet, er å oppfatte som resultater av en eksplorerende meto-

de i forbindelse med det alminnelige studiet av motivasjon og emosjoner. Det vil i praksis si at de mønstre (sammenhenge, lovmessigheter) i motivasjons og emosjonsbegrepene som kan påvises gjennom en språkbruksanalyse, oppfattes som hypoteser om hvordan motiver og følelser henger sammen hos folk flest. Hvorvidt sammenhengene rent faktisk eksisterer slik den språkfilosofiske analyse indikerer, er et empirisk spørsmål som ikke kan besvares gjennom språkanalysene, noe Poulsen også påpeker flere steder.

Selve muligheten av å kunne besvare dette empiriske spørsmål er avhengig av flere ting. Der må for det første finnes andre tilgange til informasjon om menneskers motivasjon og emosjoner enn språkanalysenes. Der finnes flere slike tilgange, både fra samfunnsvitenskap og fra biologi, foruten erfaringene fra bestrebelser på å endre menneskers motivasjon eller emosjoner gjennom psykoterapi.

Men dernest må det være mulig å bruke de av den språklige analyse frembragte distinksjoner på en konsistent måte i disse andre vitenskapelige og praktiske sammenhenger. Problemet fremstår som et som handler om å "oversette" (transformere) de distinksjoner som den eksplorative språk-analyse har kommet frem med som viktige, til tilsvarende (korresponderende) sondringer i en annen teoretisk og/eller empirisk sammenheng.

Jeg oppfatter den måte Poulsen bruker resultatene av de språkfilosofiske analyser til utviklingen av en fylogenetisk teori som en slik transformasjon av begreper/innsikter fra en teoretisk/empirisk kontekst til en annen. Den analytiske filosofis viten - eller hypotetiske viten - om motivasjon blir fortolket med henblikk på hva konsekvensene vil være for en teori om motivasjonens fylogenese. Tolkningens rimelighet understøttes så av mer tradisjonelle etologiske/fysiologiske argumenter, det vil si, det vises hvordan den fylogenetiske teori er i samsvar (korresponderer) med den type etologisk/fysiologiske argumenter som vanligvis brukes til å understøtte fylogenetiske resonnementer.

En måte å innkretse rekkevidden av de på språkfilosofiske argumenter vilende sondringer og begrepsdannelser, er gjennom ulike former for sammenlignende analyser. Sammenhenger eller lovmessigheter som påvises gjennom den språkfilosofiske analyse og som det er vanskelig å finne fysiologisk/biologiske distinksjoner som de samsvarer med, antyder at disse sammenhenge er skapt av kulturen som sådan. Dette kan så kontrolleres ved å undersøke hvordan de aktuelle motivasjons- og emosjonstermer kan oversettes til et annet språk. En av de mer berømte vanskeligheter med oversettelse av slike termer er Freuds bruk av termene ærefrykt og skadefryd. Disse ord er vanskelig å oversette til engelsk uten at viktige nyanser går tapt, nyanser som er vesentlig for forståelsen av Freuds pointer. Vanskeligheten avspeiler den reelle mulighet at englendirer ikke føler ærefrykt, men at de er "awed". Og at denne følelse er kulturspesifikk.

En annen måte å belyse rekkevidden av de resultater språkfilosofien

presenterer kan tenkes langs følgende linjer: De argumenter som fremlegges for fruktbarheten av dagligspråksanalysene er ikke fagspesifikke. Som argumentene står, vil de kunne fremføres overfor dagligspråksanalyser til å få innsikt i alle slags kunnskapsområder, ikke bare de motivasjonspsykologiske. Men det er ingen som vil mene at det er hensiktsmessig å bruke en dagligspråksanalyse hvis vi vil undersøke hvilke fysiske lovmessigheter vi er underlagt. Nutidens dagligspråk vil godt nok avspeile mekanikkens viktigste distinksjoner på nogenlunde samme måte som fysikken vil det, men det er nærliggende å tro at dette er et resultat av at de mekaniske lovmessigheter har vært velkjente og bredt anvendte i vår kultur i flere hundre år. En måte å belyse rekkevidden av dagligspråksanalysene vil derfor være å foreta den overfor det dagligspråk som ble snakket før renessansen. Ville Galileo eller Bacon blitt korrekt veiledet av dagligspråksanalyser i sin søken etter begripelse av de fysiske lovmessigheter?

Uten å vite noe om dagligspråket i 1400-tallets England og Italia, er mitt gjett at de distinksjoner Galileos dagligspråk opererte med overfor de fenomener han studerte reflekterte et Aristotelisk verdensbillede.

Men dersom man i slike analyser (hvis de overhode kan foretas, det er jo ikke mange nulevende som vil ha den fornødne språklige intuisjon) av middelalderspråket kan finne sondringer som hører mer sammen med det Newtonske verdensbillede enn det Aristoteliske, så forteller det også noe om samvirkningen mellom språk, almene oppfatninger av hva språket omtaler og de reelle forhold som blir omtalt.

Dersom dagligspråksanalysene forteller oss annet enn strukturen i de fremherskende fordommer, skulle dette kunne godtgjøres med testing av den kontrafaktiske hypotese at det Newtonske verdensbillede kan gjenfinnes i middelalderspråket.

4 Motivasjonspsykologi og psykoterapi

En av motsetningene innen vestlig psykologi har i hele dette århundre gått mellom en praktisk, overveiende klinisk orientert psykologi og den akademiske alment orienterte psykologi. Psykoterapi og akademi har sjelden befruktet hverandre gjensidig. Sett fra psykoterapisiden skyldes dette at den akademiske psykologis teorier ikke har vært praktisk anvendbare. De har i hvert fall ikke vært formulert på måter som har kunnet anvendes i terapisisuasjonen. Sett fra almenpsykologiens side har de terapeutiske teorier, de mer almene begrunnelser som har vært gitt for de terapeutiske teknikker, oftest vært for vage og begrepslig upresise til å kunne kalles teoretiske utsagn. Teorier innenfor psykoterapi har oftere handlet om hvilket menneskesyn som har kunnet begrunne bestemte holdninger fra terapeutens side og bestemte muligheter for forandring fra pasientens, enn de har handlet om velbeskrevne menneskelige funksjoner og kapasiteter.

Det som for meg er mest interessant ved Poulsens artikkel er hvordan hans diskusjon av motivasjonspsykologien har relevans for de sammenhenger hvor det arbeides med å klarlegge motivasjon og emosjoner konkret, nemlig i psykoterapi. Motivasjons- og emosjonstermer er for en psykoterapeut hans viktigste begreplige arbeidsredskaper, idet merparten av samtalen mellom terapeut og pasient handler om motivasjon og emosjoner, slik de oppleves av pasienten.

Psykologarbeid er arbeid med konkrete mennesker, og arbeidet består for en ikke uvesentlig del i å finne måter å sortere fra hverandre uforenlige motiver og uhensiktsmessige eller smertefulle følelsesmessige reaksjoner, sammen med den eller de personer som har problemene.

I psykoterapi skjer dette oftest gjennom samtale, enhver terapeutisk skole har derfor utviklet sine særlige termer til å snakke om slike problemer i. Dersom sammenhengen mellom praktisk psykologi, eksempelvis psykoterapi, og almen psykologi lignet forholdet mellom ingeniørkunst og fysikk/kjemi, ville det språk som brukes til å utvikle vitenskapen og det språk som brukes når man skal løse praktiske problemer for en stor del være det samme. Ingeniørkunsten består i å løse praktiske problemer ved anvendelse av naturvitenskapelig kunnskap. Ingeniørens språk er en praktisk utgave av naturvitenskapens.

Slik er ikke forholdet mellom motivasjonspsykologi og psykoterapi. Terapeutens innsikt i motivasjons- og følelsesliv er sjelden formulert i almenpsykologiens termer. Og det er ikke fra almenpsykologien terapeuten henter de ord han bruker til sitt arbeide.

I praksis, når jeg i terapi snakker med mine klienter om deres eller mine motiver og følelser i forbindelse med hva de foretar seg av forunderlige ting i sitt liv, er jeg opmerksom på hvordan språket åpner og lukker for innsikter. Vanskeligheten i terapien skyldes ikke først og fremst min manglende forståelse av hvorfor den annen føler eller handler som han gjør. Det er ikke mangelen på presise termer eller en velutviklet teori som blokkerer for etableringen av den fruktbare innsikt mellom oss.

I en abstrakt forstand er det slik at dersom jeg kunne formidle til ham min innsikt i hans motivasjon, slik at denne innsikt virkelig ble hans, så ville han ha et grunnlag for å føle anderledes enn han gjør og han vil ha andre og mer gledesfylte alternativer for sine handlinger. I den konkrete situasjon belæres jeg imidlertid stadig om at jeg ikke kan formidle denne min innsikt direkte. Jeg kan ikke *forklare* ham hvordan han har skapt sitt problem, og forvente at hvis jeg har rett, så vil hans begripelse av forklaringen helbrede ham.

Det første halve år jeg arbeidet med terapi bestrebet jeg meg på utvikle min evne til å oppfatte hva som foregikk med folk i de terapigrupper hvor jeg deltok. Selvom jeg faktisk ble bedre i stand til å oppfatte hva som foregikk og selvom mine formuleringer av disse innsikter ofte var både enkel og klar, så ble hverken de eller jeg klokere av det. Eller retttere, det er ikke

ved å bli klokere i denne forstand at man endrer sin motivasjon eller sine følelsesmessige reaksjoner.

Jeg oppdaget på et tidspunkt at det var noe jeg ikke helt hadde forstått i mine samtaler med Natasha Mann, som jeg arbeidet sammen med. Jeg trodde at hun med ordet "prosess" mente noe i retning av begivenhetsstrømmen i terapien. Uttrykk som "attending to process is the only way of doing good therapy" og "the whole point is not getting stuck in content" er gjentatte bon mot både fra henne og andre amerikanske terapeuter jeg har snakket med. Innhold eller prosess? De må mene "form" eller noe lignende trodde jeg, og syntes det var et eksempel på den uryddige begrepsbruk som kjennetegner amerikaneres bruk av teoretiske termer. Men jeg tok feil.

Termen "prosess" brukes som oftest meget presist, henvisende til noe konkret sanset, og gir sjelden anledning til misforståelser. Men den er ikke lett å definere. Prosessen referer til stemningen, den følelsesmessige ladning, i det som foregår i terapisisituasjonen. Når jeg er opptatt av prosessen så legger jeg mer merke til hvordan det snakkes enn av hva som sies. Vi uttrykker oss på mange andre måter enn gjennom ord, og det synes å være en felles erfaring for de fleste som driver psykoterapi at det som sies, de ord som sies, er mindre viktig enn hvordan det sies, og hvilke følelser som uttrykkes derved. Prosessen, det er det som foregår mellom oss, sagt eller usagt. Meget av arbeidet i psykoterapi handler om å få innholdet, det som sies, til å bli i overenstemmelse med prosessen. Det er å lære å opfatte hva som uttrykkes med ordene og ikke bare forstå innholdet i dem.

Denne "prosess" handler om motivasjon og følelser. Det språk som skal brukes til å formidle større klarhet over denne prosess, det språk som skal være et redskap til å beskrive de konkrete uttrykk for følelser og motivasjon, må ligge tett opp ad dagligspråket. Man kan ikke bruke en vitenskaps termer til dette.

Skal sammenhengen mellom almenpsykologiens teorier og termer og terapitradisjonenes arbeidsspråk knyttes, er det nødvendig å oppfatte de almenpsykologiske teorier som et metaspråk og deres utsagn som utsagn om rammebetingelser.

En mulig inngang til denne problemstilling er å ta utgangspunkt i det Poulsen oppfatter som det spesifikke menneskelige i motivasjonspsykologien, nemlig dette at vi kan motiveres og ha emosjoner som er basert på den subjektive betydning omverdenen har for oss. Som jeg oppfatter begrepet om subjektiv betydning, betyr det den betydning som er utviklet gjennom det enkelte individs historie. Den subjektive betydning bygger på den enkeltes erfaringer, erfaringer som i det konkrete er forskjellige for hver av oss.

Den sentrale pointe i Poulsens artikkel er innplasseringen av motivasjonens subjektive betydning i en meningsfull fylogenetisk - og dermed også almenpsykologisk - ramme. Det radikale almenpsykologiske svar som Poul-

sen gir på hvordan mennesker motiveres er, at hver enkelt av oss, gjennom vår oppvekst og utvikling, former vår egen motivasjon.

Vår opplevelse av og følelse for forskjellige emner er formet av de subjektive betydningsmønstre vi hver for oss har tilegnet oss og gjort til våre. Enhver av oss har således en motivasjonsstruktur som er basert på de særlige subjektive betydningsmønstre vi har tilegnet oss. Det er en menneskelig artsegenskap at denne struktur må dannes konkret, av hvert enkelt individ.

Den teoretiske modell av den menneskelige motivasjon som kan skimtes i forlengelsen av disse synspunkter er en hvor våre konkrete motiver blir dannet gjennom tilegnelsen av omgivelsenes subjektive betydning gjennom livsforløpet. Vi er alle sultne til tider, men hva det betyr å være sulten er vidt forskjellig for oss. Hva sult kan motivere oss til og hvilke følelser vi har i forbindelse med å være sultne er dannet gjennom våre særlige livserfaringer.

Dette flytter den almene motivasjonspsykologis oppgave vekk fra spørsmålet om hvordan vi klassifiserer menneskelige motiver og emosjoner og over til spørsmålet om hvordan den subjektive betydning etableres og utvikles gjennom livsforløpet.

En av de viktigste kilder til erfaringer som kan besvare dette "hvordan" er erfaringer med bestrebelser på å endre personers motivasjon og følelsesmessige responser.

En teori om motivasjon kan således ikke inneholde en klassifisering og ordning av hvilke menneskelige motiver som finnes eller hvordan ulike motivasjoner samvirker. Som metode til klarleggelse av motivasjon vil en slik angrepsvinkel ubønhørlig kunne ut i ulike klassifiseringsforslag med hensyn til arten og antall og viktighet av ulike former for drifter, motiver etc. Det, en teori om motivasjon må handle om, er hvordan vi etablerer den subjektive betydning av de emner som motiverer oss. Et første steg hertil er en motivasjonspsykologi som kan begrunne en metode til undersøkelse og klarleggelse av denne subjektive betydning.

Det er således ikke motivasjonspsykologiens *svar* som utgjør vår viten om menneskelig motivasjon. Det er dens spørsmål og de metoder vi har utviklet for å få spørsmålet besvaret i det konkrete tilfellet.

Skal motivasjonspsykologien utvikles herfra, er det min oppfatning at det må gjøres ved å gi en ramme for begrunnelse og forståelse av de metoder som anvendes og de erfaringer som er gjort når vi søker å endre motivasjon og følelser, dvs. i psykoterapi.

Hvis vi spør etter hvilke forestillinger om motivasjon som ligger som forutsetning for den terapeutiske virksomhet vil svaret som oftest gis i psykodynamiske termer. Erfaringene fra psykoterapi formuleres oftest i psykodynamiske termer, hvor termene er mindre viktig enn den almene begripelse av forholdet mellom ulike erfaringer og følelsesmessige responser som derved uttrykkes. Måten den subjektive betydning av den enkelte omverdenserfaring inngår som motivering av vår adferd, må beskrives psyko-

dynamisk for å bli begripelig. Psykodynamikk handler nettopp om hvordan våre erfaringer – og måte å fastholde dem på – danner vår motivasjonsstruktur og våre følelsesmessige responser.

Når erfarne psykoterapeuter diskuterer det de kaller teori, så gjør de som oftest noe annet enn det jeg gjør - f.eks. nå - når jeg diskuterer teori. Diskusjon av teori er for dem utvikling av erfaringer med ulike psykodynamiske sammenhenger. Man forteller hva symptomer og hensikter dekker over av andre følelser og hensikter og hvordan det hele henger sammen med livshistorien slik den er erfart av pasienten, og hvordan denne sammenheng ble avdekket gjennom det terapeutiske arbeid. Når erfaringene fra terapi diskuteres, så skjer det oftest innen for rammen av en bred psykodynamisk fellesforståelse uten at det almenpsykologiske grunnlag for denne fellesforståelse er klar. Det finnes ikke nu noen almenpsykologiske teori som kan begrunne gyldigheten av en psykodynamisk forståelse av individers motivasjon og følelsesliv.

Menneskets evne til å la seg motivere av den subjektive betydning emner i omverdenen tillegges, kan fortolkes som det almenpsykologiske grunnlag for den individuelle psykodynamikk. En almenpsykologisk teori om motivasjon som setter utviklingen av emners subjektive betydning sentralt, er derfor en teori som kan begrunne hvorfor de psykodynamiske tankeganger er gyldige når man diskuterer konkrete menneskers motivasjon og følelsesliv. Og det er en teori som kan fortelle hvorfor den langt på vei samme psykodynamiske tenkemåte kan fungere som et lingua franca i erfaringsutvekslingen mellom terapeuter som ellers vil opfatte seg som havende vidt forskjellige teoretiske utgangspunkter.